

KUDSİYET

(bk. KUTSİYET).

KUDSİYYE BEGÜM**Bâbürlü Sultanı
Ahmed Şah Bahadır'ın annesi
ve saltanat ortağı.**

Asıl adının Udam Bai ve kendisinin bir Hindu dansçı olduğu söylenir. Bâbürlü Sultanı Nâsırüddin Muhammed Şah'ın (1719-1748) dikkatini çekmiş ve ihtidâ ederek sultanla evlenmiştir. Bu evlilikten doğan Ahmed Şah 1748'de Bâbürlü tahtına çıkınca annesini Nevvâbe Kudsiyye Begüm unvanı ile devlet idaresinde birinci derecede önemli bir makama yükseltti. Kuvvetli bir himaye duygusu taşıyan Kudsiyye Begüm, giderek oğluna karşı güçlü bir konum kazanmaya başlayan vezir Safder Ceng'e düşman oldu. Bunun için sarayda kendisine sadık bir grup oluşturdu ve adamlarından bir hadımın Nevvâb Bahadır Câvid Han unvanı ile yüksek makama geçmesini sağladı. Ardından da Safder Ceng'i azletmeye çalıştıysa da bunda muvaffak olamadı.

Kudsiyye Begüm ile Câvid Han'ın yakınlığı zamanla duygusal bir muhteva kazanınca halk arasında dedikodu başladı. Hadım olmasına rağmen Câvid Han'ın saray geleneklerini çiğneyerek bazı geceler sarayda kalması tepkileri arttırdı. Bu arada haklarını alamadıklarını söyleyen saray muhafızları Kudsiyye Begüm ve Câvid Han aleyhine protestolarda bulundular. Nihayet Safder Ceng Câvid Han'ı öldürttü (27 Ağustos 1752).

Kudsiyye Begüm ve oğlu Ahmed Şah Bahadır'ın tahtlarını kaybetmeleri, vezir Safder Ceng'e karşı yücelttikleri İmâdülmülk mârifetiyle olmuştur. Âsafşâhî hânedanının kurucusu Nizâmülmülk Âsafcah'ın torunu olan İmâdülmülk saraya Safder Ceng'in tavsiyesi üzerine mübâşir olarak alınmıştı (1752). İran asıllı olan Safder Ceng bu sayede Türk asıllı grupların da desteğini almayı hedeflemişti. Ancak İmâdülmülk zamanla Ahmed Şah Bahadır'la birlikte hareket etmeye başladı ve Safder Ceng'e karşı oldu. Durumunun kötüleştiğini gören Safder Ceng kendisine bağlı adamlarıyla birlikte Kudh'a çekilmek zorunda kaldı. Bunun üzerine İmâdülmülk, dayısı İntizâmüddeve Han'ı Saf-

der Ceng'in yerine vezir tayin ettirdi. Böylece kısa zamanda Delhi'de en güçlü konuma gelen İmâdülmülk çok geçmeden Ahmed Şah ve Kudsiyye Begüm'ü tahttan indirdi (1754). Ahmed Şah Bahadır öldürüldü, Kudsiyye Begüm de malları müsâdere edilerek hapse atıldı ve orada öldü.

Çağdaş kaynaklar, Kudsiyye Begüm'ün devlet işlerine müdahalesinin oğlunun itibarını sarstığını, dolayısıyla tahttan indirilmesine yol açtığını kaydeder.

Kudsiyye Begüm, kendisini Cihangir'in (1605-1627) hanımı Nurcihan'la kıyaslayarak güç ve ihtişam elde etmek için ihtiraslı davranmışsa da Nurcihan'ın sahip olduğu imkân ve yetenek kendisinde bulunmadığı için istediklerini elde edememiştir. Saraydan yetişen Nurcihan'ın aksine sıradan bir kişi iken birden bire saraya intikal etmiş olması, dolayısıyla arkasında bir aile desteğinin bulunmaması gibi faktörler Kudsiyye Begüm'ün daha çok Bahadır Câvid Han'a dayanmasına yol açtı. Gerek Kudsiyye Begüm'ün gerekse Câvid Han'ın devlet yönetiminde kazandığı ağırlıktan çağdaş anonim *Târîh-i Ahmedşâhî*'de şöyle bahsedilmektedir: "Devlet işleri bu derece akılsız bir kadına mı kalacaktı?"

Kaynaklar, Kudsiyye Begüm'ün israfları yüzünden devlet hazinesinin zaman zaman büyük sıkıntılar yaşadığını kaydetmektedir. Özellikle her yıl düzenlenen şatafatlı doğum günü kutlamaları bu israfa örnek gösterilmektedir. Kudsiyye Begüm'ün kısa saltanatı zamanında Delhi'de bazı mimari eserler inşa edilmiştir. Camuna irmağı kenarındaki Bâbürlü bahçesi (Kudsiyye bağ) bu dönemde düzenlenmiştir (1748). Günümüzde sadece bazı kalıntıları mevcut bulunan bahçe 1857 sipahi olayları sırasında tahrip edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tahmasp Beg Han, *Tahmaspnâme* (nşr. M. Aslam). Lahor 1986, s. 55-56; Gulâm Hüseyin Han, *Siyerü'l-müte'ahhîrîn*, Leknev 1866, II, 891-892; *Târîh-i Ahmedşâhî*, British Library, Or., nr. 2005, vr. 3^a-12^a, 15^a, 21^a, 29^a, 52^a; Seyyid Ahmed Han, *Âşârü's-şanâid* (nşr. Halik Encüm), Delhi 1990, I, 359-360, 362; Dergâh Kulî, *Muraqqâ-i Delhî* (nşr. N. Hasan Ensârî), Delhi 1982, s. 23, 75; Beşir Ahmed Dihlevî, *Vâkı'ât-ı Dârü'l-Hükümet*, Agra 1919, II, 465-466; J. N. Sarkar, *Fall of the Mughal Empire*, Calcutta 1971, I, 209-210; S. M. Khan, *The Begums of Bhopal*, London 2000, s. 70-90.

İQTIDAR HUSAIN SIDDIQUI

KUDÛRÎ

(القُدُورِي)

Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Ebî Bekr
Muhammed b. Ahmed el-Kudûrî
(ö. 428/1037)**Müctehid Hanefî âlimi.**

362 (973) yılında Bağdat'ta doğdu. Nisbesinin kökeni kesin olarak bilinmemekle birlikte çömlek (kıdr, çoğulu kudûr) imalâtı veya satıcılığıyla ya da Bağdat köylerinden Kudûre ile ilişkilendirilmiştir. Bir kısım kaynaklarda ve bazı eserlerinde künyesi Ebû'l-Hasan şeklinde de kaydedilmiştir. Ebû Abdullah Muhammed b. Yahyâ el-Cürcânî'den fıkıh ve Muhammed b. Ali Süveyd el-Müeddib'den hadis tahsil etti. Irak'ta Hanefî mezhebinin önderi durumuna geldi. Otto Spies, Kudûrî'yi Cessâs'ın (ö. 370/981) talebesi olarak gösterirse de (*El'2*, II, 486) bu muhtemelen Kureşî'nin bir ifadesini (*el-Cevâhirü'l-mudîyye*, I, 223) yanlış anlamasından kaynaklanmıştır. Bir rivayete göre Abbâsî Halifesi Kâdir-Billâh -muhtemelen Şîi Fâtımîler ve Büveyhîler'in karşısında Sün-nîliği hâkim kılma çabası içinde- dört mezhebin otoritelerinden birer muhtasar fıkıh eseri hazırlamalarını istedi. Bu maksada hizmet için devrin Hanefîler'inin temsilcisi olarak seçilmesinden iktidar sahipleri nazarında büyük saygınlığa eriştiği anlaşılan Kudûrî, mezhebin temel metinlerinden biri sayılan *el-Muhtasar*'ını hazırlayıp takdim etti (Yâkût, XV, 54). Onu müctehid olarak niteleyip Şemsüleimme el-Halvânî'den üstün tutanlar (Leknevî, s. 30) yanında tercih ehlienden sayanlar da (M. Zâhid Kevserî, s. 104) bulunmaktadır. 5 (veya 15) Receb 428 (24 Nisan veya 4 Mayıs 1037) tarihinde Bağdat'ta vefat eden Kudûrî, önce Derbübî-halef'teki evinin hazîresine defnedildiyse de daha sonra naaşı Mansûr caddesindeki türbede Hanefî ulemâsından Ebû Bekir el-Hârizmî'nin kabrinin yanına nakledildi.

Mezhebin temel kaynaklarında görüşlerine sıkça yer verilen Kudûrî'nin, Hanefîlik yanında bölgede yaygın olduğu için Şâfiî fıkıhını da iki imam arasındaki ihtilâfları ele alan bir kitap yazacak kadar iyi bildiği anlaşılmaktadır. İmam Şâfiî'den daha fakih ve münazaracı olarak tanıtıldığı Şâfiî fakih Ebû Hâmid el-İsferâyîni ile münazaralarda bulunmuştur. Kaynaklar ayrıca, Şâfiî kadısı Ebû't-Tayyib et-Taberî ile talâka dair bir mesele üzerindeki tar-